

Monsieur Chandelle in eigen persoon

Zelfportret Petrus van Schendel voor het Dordrechts Museum

Na een uitvoerige restauratie hangt het in 2014 aangekochte zelfportret van Petrus van Schendel in volle glorie op zaal in het Dordrechts Museum. Het vormde een sluitstuk van de tentoonstelling over de kaarslichtschilder Godefridus Schalcken die daar dit voorjaar te zien was. Als een tweede Schalcken blies de Dordtse Van Schendel, oftewel ‘Monsieur Chandelle’ het genre van het nachtstuk in de 19de eeuw nieuw leven in.

Zelfportret bij lamplicht

Petrus van Schendel
1828. Olieverf op doek, 53 x 41 cm
Bijdrage: € 22.500, waarvan € 10.000
uit het Themafonds 19de-eeuwse
Schilderkunst
DORDRECHTS MUSEUM

Zelfportret bij lamplicht door Petrus van Schendel is aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt, mede dankzij haar Themafonds 19de-eeuwse Schilderkunst.

Literatuur

J.M.M. de Meere, *Petrus van Schendel (1807-1870). Een leven tussen licht en donker*, Leiden 2012

Zelfportret bij kaarslicht
Godefridus Schalcken
1695. Olieverf op doek, 109,5 x 88,5 cm
LEAMINGTON SPA ART GALLERY AND MUSEUM

Het sfeervolle zelfportret bij lamplicht, dat altijd in het bezit van de familie van de kunstenaar was gebleven, bevond zich niet in optimale conditie toen het in 2014 werd verworven. Hoewel het op het eerste gezicht niet heel storend was, was het vernis vergeeld en waren er veel verkleurde retouches (overschilderingen) aanwezig. Nadat de nieuwe aankoop in het museum gepresenteerd was in de zaal met schilderijen uit de romantiek, werd besloten om het uitvoerig te restaureren. De overzichtstentoonstelling van Van Schendels beroemde voorganger Godefridus Schalcken, die dit voorjaar in Dordrecht te zien was, vormde een mooie aanleiding om het gerestaureerde schilderij opnieuw te presenteren. Niet alleen zijn de kleuren helder teruggekomen, ook zijn tal van details nu beter zichtbaar en soms zelfs nieuw opgedoken na het verwijderen van de oude overschilderingen.

Het gaat waarschijnlijk om het vroegste zelfportret van Petrus van Schendel (Terheijden 1806-1870 Brussel). De kunstenaar was 22 jaar oud toen hij het maakte. De jonge, talentvolle schilder zou uitgroeien tot een van de belangrijkste en bestbetaalde romantische kunstenaars van Nederland. Hij zou in de 19de eeuw voor een grote opleving zorgen van het 17de-eeuwse genre van nocturnes of schilderijen met maan- en kaarslicht. En net als Schalcken bijna twee eeuwen eerder, had Van Schendel veel succes met zijn nachtstukken, tot in vorstelijke kringen. Zijn internationale succes als kaarslichtschilder leverde hem de bijnaam 'Monsieur Chandelle' op. 'Van Schendel' klinkt op zijn Frans immers als 'vend chandelle' (verkoopt kaars[en]).

SINUMBRALAMP

Van Schendel heeft zichzelf als schilder weergegeven met een baret op, pijp in zijn mond en een gouden ringetje in zijn rechteroor. Indringend kijkt de kunstenaar ons aan van achter een grote olielamp en het schildersdoek waar hij met krijt op tekent. In de voorgrond is een stilleven met een dienblad en koffiekant te zien. De prominent aanwezige olielamp speelt een hoofdrol. Het betreft een zogenaamde sinumbralamp, een 'lamp zonder schaduw', destijds een noviteit. Tijdens de restauratie bleek dat de glazen kap grotendeels overschilderd was. Na verwijdering van oude retouches kwamen een decoratief randje en bloemmotieven tevoorschijn die in het glas gegraveerd

lijken te zijn. Ook is de gloed rond de lamp en het licht in het schilderij mooier en overtuigender geworden. Het zorgt voor een prachtige sfeer en laat niet alleen het gelaat van de kunstenaar uit de donkere achtergrond opdoemen, maar zorgt ook voor het fraai oplichten van de voorwerpen in de voorgrond. Het rood van het dienblad, de lichte rand van het schildersdoek en het donkergroen van de steel van de lamp worden door het lamplicht subtiel geaccentueerd.

In de monografie uit 2012 schrijft Jan de Meere over de grote olielamp op het zelfportret: 'Het is alsof de kunstenaar hiermee duidelijk wil maken dat hij zijn niche gevonden heeft: voortaan zou hij onderwerpen schilderen bij kunstlicht.' Volgens een vroege biografie had Van Schendel in 1828, het jaar waarin hij het zelfportret vervaardigde, tijdelijk zijn intrek genomen bij zijn broer in Breda. In diens geblindeerde kelder vervaardigde hij zijn eerste *effet de lumière* en waarschijnlijk ook dit zelfportret met behulp van een verkleinspiegel. Dit hulpmiddel en de nieuwerwetse olielamp geven blijk van de wetenschappelijke interesses van de intrigerende Monsieur Chandelle, die naast schilder ook uitvinder was ♦

Sander Paarlberg
Conservator oude kunst